

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ՔԱՆՈՒՄԱՐՆԵՐ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած չէ, ամբողջ 15րդ շրջանի (99 հոգի) բաժնորդագրին է 20 ֆր. կանխիկ...

ԺԵ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 47

1900 ՅՈՒՆԻՈՒՐ 10
1899 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 29 (Հ. Յ.)

ՉՈՐԵՎՏԱՐԹԻ

Կը հրատարակուի Ե. Ե. Մ. օրեր

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելու է կա-
նաւոր միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պար-
տաւոր չէ վերադարձունել հրատարակուած ձեռագիրները:

ԱՐՄԱՆԵՐ

ԱՄՍԱԿԱՆ ՔԱՆՈՒՄԱՐՆԵՐ

Արմենիայի բաժնորդագրութիւնը շրջանի վրայ և ոչ թէ թիւի վրայ լի-
նելով, մենք առաւելութիւն տուած էինք անոնց որոնք Արմենիայի ամբողջ շրջանին բաժնորդ կը գրուին, օգուտ տուէն սկսելով:

Բայց որովհետեւ յաճախ կը պատահի որ օգոստոս ամիսը բաւական անցնելէն յետոյ ալ բաժնորդագրութիւն ուղղներ կը լինին, ատենց դիւրութիւն մը տալու համար կորոշենք այ-
ժմ, ներկայ 15րդ տարեշրջանին հա-
մար, որ ոեւէ ամսագլխէ սկսելով և քանի ամիս համար որ ուղուի, Արմենիայի բաժնորդագրութիւն կընդու-
դունինք, ամսական բաժնորդագրին 2 ֆրանգ միայն հաշուելով և 1900 մայիս ամսի վերջէն անդին չանցնելու պայմանով:

Այսպէս թէ մէկնուղէ դեկտեմբերէն սկսած բաժնորդ գրութիւն մինչև ներկայ 15րդ շրջանի վերջ (99 հոգի-900 մայիս), 12 ֆրանգ միայն պէտք է վճարէ փո-
խանակ 15 ֆր. ինչպէս կը վճարուէր առաջ. կամ եթէ 1 կամ 2 ամիս համար միայն ուզէ բաժնորդ գրուիլ, 2 կամ 4 ֆր. միայն պէտք է բաժնորդագրին վճարէ:

Կը յուսանք որ այս նոր դիւրութիւն ընծայելով զոհաբերում մը տուած կը լինինք անոնց որոնք Արմենիայի բաժնորդներ գտնելու իրենց փափաք յայտնած և այս կէտ, իբրև դժուարացուցիչ հանգամանք մը նոր բաժնորդ գրութիւն ուղղողներին համար, մեր ուղղորդութեան յանձնարարած էին:

Կը խնդրենք որ նոր բաժնորդ գրե-
նուղները յատկապէս իմացունեն մեզ թէ ո՞ր ամիս սկզբէն կուզեն ստանալ թերթերը: Եթէ այդ նշանակուած չլինի իրենց նամակի մէջ, մենք կը զրկենք այն ամիս սկզբէն որի մէջ ըս-
տացած ենք իրենց նամակ:

Կը յիշեցնենք նաև թէ անոնք ո-
րոնք «Արմենիայի Օժանդակ» կարձա-
նագրութիւն կանոնադրին համիմատ, իրաւունք կը ստանան ուրիշներին հա-
մար Արմենիա բերել տալու իրենց ծրարով, ամսական մէկ ֆրանգ բաժնորդագրնով միայն:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻԻՆ

Ռուսիա ապաստանած Հայերի Թիւրքիա վերադարձի խնդիրը. — Եգիպտոսի առաջնորդութիւնը. — Հայերի Թիւրքիա. — Լեւոնի բանուր. — Պաղատաւի երկարու-
ղիք եւ առաւելութիւնը. — Թիւրքիայի լուրեր. — Մուսթաֆա փաշան. — Անգլիոյ բանակաւորացի պատերազմը. — Արտասահմանի լուրեր. — Մանուկներ. — Բանասիրական (Տպարարութիւններ):

ՌՈՒՍԻԱ ԱՊՐԱՅԱՆԱԾ ՀԱՅԵՐԻ ԹԻՒՐԿԻԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ԽՆԴԻՐԸ

Կ.ՊՕՐԱՆԿԻ ԿՐԻՏԻԿԱԿԱՆ ԵՐԱՐՈՒՄ

Ռուսական դեսպանի բողոքներին վրայ, նախարարների խորհուրդն ուրոշեց որ սահմանադրին մօտիկ գըտ-
նուող ռուսական քաղաքների օսման հան հիւպատոսներն այսուհետև ոչ մի այն փոքր կերպով վերադառնալ ուղղորդութիւններին, այլ և Հայերի անցա-
թուղթներն աչքէ անցունելով վաւերագրեն (viser) առանց դժուարութեան: Սուլթանը վաւերացուց այդ որոշումը:

ԵԳԻՊՏՈՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԹԻՆԸ

Գահիրէէն Կ.ՊՕՐԻ պատրիարքա-
րանին քաջուած հեռագիր մը կիմա-
ցունէ որ Տ. Եղիշէ եպիսկոպոս Դուր-
եան Եղիպտոսի առաջնորդ ընտրուել է:

Ինչպէս իւրեան եպիսկոպոս Ալեք-
եան ուղղակի Արմաշի վանքէն վա-
րական բարձրագոյն պաշտօնի մը կոչ-
ուեցաւ պատրիարքական գահին վրայ հրաւիրուելով, նորնպէս և Դուրեան եպիսկոպոս Եղիպտոսի պէս թեմի մը

ՐԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅՊԱՆՈՐՈՒԹԻՆՆԵՐ

Անցեալ սեպտեմբեր ամսին Էջմիածնի Գեորգեան ճեմարան, ինչպէս յայտնի է, տօնեց իւր գոյութեան 25ամեայ յորելեան: Ինչպէս սովորաբար լինում է այս-
պիսի պաշտօնական տօներին, եղան ճա-
նախօսութիւններ, կատարուեցան հոգե-
հանգիստներ և պատկեր դրուեցան ձե-
մարանի հիմնադիր հանգուցեալ Գեորգ Գ. թ. գերեզմանի վրայ:

Ահա այդպիսի մի պատկեր պատմութեան ինծ վերայ թողած տպաւորութիւն ես այսօր ուզում եմ գրել Արմենիայի ըն-
թերցողների առաջ: Այդ պատկեր այժմ պատմական է և նոյն իսկ լրագրութեան

առաջնորդութեան կը կոչուի, առանց փորձուելու վարչական փոքրիկ պաշ-
տօնների մէջ: Վանքէն դուրս իր պաշտօնավարութիւն եղած է Ալեքեա-
նի կոնդակով Եւրոպա այցելութիւնը արտասահմանեան հայ մամուլի ձայնը խղճելու պաշտօնով:

Դուրեան Սրբազան լաւ գրագետ ու պերճախօս է. բայց ուրիշ բան է գրել զիտնալ և ուրիշ է կառավարել զիտնալ: Գեր. Սրբազանից եպիս-
կոպոս լաւ գրող մ'էր, բայց լաւ կա-
ռավարող մը չեղաւ. վկայ են վանի, գուցէ նաև Ակի, մէջ իր վարչական մեծամեծ սխալներ որոնցմէ ծագեցան այնքան դառն աղէտներ:

Կը մաղթենք որ մեր այս կասկած-
ներ անտեղի դուրս գան և Դուրեանի բարեկամներ Արմաշի վանքէն դուրս հանելով գինք պղտիկցուցած չլինին: Կը մաղթենք որ Դուրեան եպիսկոպոս կարենայ ապացուցանել թէ մենք սխալած ենք մեր այս ենթադրութեան մէջ և ցոյց տալ թէ ինք ինչպէս գը-
րական նորնպէս և վարչական կարո-
ղութիւններով օժտուած է:

ՀԱՅԵՐԻ ԹԻՒՐԿԻԱ

Հ. Մեսրոպ Վ. Ճերմակեան որ բա-
ւական տարիներէ ի վեր հոգովմէական եկեղեցիէն բաժնուելով Հայաստան, եայց եկեղեցիին պաշտօնայն եղած էր, այժմ նորէն դարձեր է հոգովմէակա-
նութեան Հայ հոգովմէականների պատ-
րիարքարանը 7 սկի (160 ֆր.) ամսա-
կան մը յատկացուցեր է իրեն: Դրեա-
րոպ հիմա շատ ծերացած կը լինի:

ՄԵՐ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒՄ

Ահա փաստը: Նրեանի թեմական գրա-
րանոցի ուսուցիչներն երախտագիտական գովելի զգացմունքից դուրս, իրենց հայր տեսուչ Բենիկ վարդապետի (Ճեմա-
րանի նախկին սան) հետ վճռում են մի արծաթեայ պսակ զնել հանգուցեալ կա-
թողիկոսի գերեզմանի վրայ: Պատկի չի-
նելը յանձնում են Վանեցի մի ոսկերչի-
որը կոտորածից ազատուել հաստատու-
ուել է Նրեանում և պարապում է իւր արհեստով: Նրեի պատուէր տալու ժա-
մանակ Պ. ուսուցիչները չեն խօսել գնի մասին, իսկ Վանեցի արհեստաւորը տես-
նելով ում հետ գործ ունի, ինքն էլ քաջ-
ուել է սկզբից յայտնելու պատկի արժո-
ղութիւնը:

Գործը պատրաստ է. սկսվում է սա-
կարկութիւն. սա մի սովորական երևոյթ

Երբեմն կարկոր պաշտօններ վարած է. մինչև իսկ Ստրպատականի առաջ-
նորդ եղած. բայց իր պաշտօնավարու-
թիւններէն գոհացուցիչ հանրածանօթ արդիւնք մը թողուցած չէ:

— Ամեն. Օրմանեան պատրիարքը նոր տոմարի համեմատ տարեգրութիւնը շնորհաւորելու համար 100է աւելի անուանի օտարազգիների և Յրանա-
ցիների զրկեր է իր այցեւորում:

— Կիլիկիայի աթոռանիստ Սիւ քա-
ղաքէն Տ. Եղեղի քահանայ թուր-
քարքան տեղեկագրած էր պատրի-
արքարան թէ Ճէպէլի Գէրեքէթ լեռի շրջակայներէն Օսմանիյէի և Ճէպէլի Հայեր անհովիւ մնացած լինելով դա-
ւանափոխ կը գառնան և թէ եկեղե-
ցիներէ շատերին մէջ գոնէ Ժամագիրք, Շարական և այլ եկեղեցական գիրքեր չկան:

Կրօնական ժողովն այդ տեղեկագիր կարդալով որոշեր է Էջմիածնէն նուէր գալիք եկեղեցական գիրքերէն զրկել այդ կողմերի եկեղեցիներին:

ԼԵՒՈՆԻ ԲԱՆՏԸ

Այս խորագրով «Նոր կեանք»-ի դեկտ. 1 թուին մէջ հրատարակուած յօդուածը՝ կը ներկայացնէ շահեկան հարց մը, մեր վերջին թագաւորի ար-
գելարանի մասին:

Ե. Օ., որու նկարուն ու սահուն գրութիւններն այնպիսի հաճոյքով կը կարդացուին՝ այդ յօդուածով նոր յայտնութիւն մը կընէ, Յիսուսեան կրօնաւորէ մը աւանդուած. այն է թէ, Լեւոն Չ. իր բանտարկութեան տարի-

է, որը ամեն օր և ամեն տեղ կատար-
վում է. արհեստաւորը աւելի է պահա-
շում, պատուէր տուողներ պակաս են տալիս և ըստ սովորութեան գիմում են մի երրորդ արհեստաւորի միջնորդութեան որ նա գնահատէ: Կարծեմ բաւական է: Այսպէս է լինում ամեն տեղ. բայց այս-
չափով չէ վերջանում: Նրեանի թեմական գրաւորանքի ուսուցիչների շարքաւոր պը-
սակի պատմութիւնը, Նոյն գրաւորանքով սովորում է ոսկերչի եղբայրը ճիւղաբար: Ահա մեր ուսուցիչները բարկացած ար-
հեստաւորի վերայ, իրենց տեսուչ վար-
դապետի հետ որոշում են հեռացնել նրա եղբորը գրաւորանքից և պահանջել ուսման վարձ(1): Միևնոյն ժամանակ սարսափելի

(1) Եթէ չեմ սխալվում, նոյն արհես-
տաւորի հայրը քահանայ է. մեր վրէժ-

ներբ բոլորած է ի Մանսուրա, որ «Սալահէտտինի» և իր յաջորդներուն ժամանակ եղած է Եգիպտոսի սուլթաններուն մայրաքաղաքը»:

Թէն չգիտեմ թէ ո՞ր աստիճան ստոյգ է այս վերջին յայտնութիւնն ալ, — զի Գահիրէ ամբացած է նոյն իսկ Սալահէտտինի ձեռքով ու մայրաքաղաք մնացած է թէ՛ Էյուպեան և թէ՛ Մէմլուքեան սուլթաններու օրով — բայց բուն խնդրոյն դառնալով, ապահովաբար կրնամ ըսել թէ Լեոն Լուսինեան բանտարկուած չէ ի Մանսուրա:

Ըստ երևութիւն, մեծ նշանակութիւն չունի արգարե հայ թագաւորի մը բանտարկութեան վայրը, սակայն և կարելի չէ որ կարեւորութենէ զուրկ մի խնդիր եղած լինի այդ, ինչ որ աւելի պիտի ըմբռնէինք եթէ ենթադրէինք զմեզ ապրիլ Լեոնի ժամանակ և եգիպտական տիրապետութեան ներքին:

Յայտնի է որ կիլիկիոյ թագաւորութեան վերջին 30 տարիներու պատմութիւնը կը մնայ խառնաշփոթ, և ծանօթ ժամանակագիրք բաւական չեն ճշդելու այդ շրջանի իսկ մը անտուգութիւնները: Միակ պայծառ լոյսը որ կը սփռուի այդ մթնոլորտէն Վրայ՝ Յովհան Դարդելի (Jehan Dardel) գործն է, «Ժամանակագրութիւն Հայոց», որու Ֆրանսերէնէն ի գրաբար հայերէն թարգմանութիւնը, երջանկայիշատակ Խորէն Նարպէյ Սրբազանի ձեռքով կատարուած՝ 1891ին հրատարակուեցաւ Վանք: Պ. Կ. Եղեանցի մի ընտիր յառաջաբանով:

Դարդել մի ֆրանսացի քահանայ էր, որ գէպի Ս. Երկիր ուղևորութեան առթիւ կանցնի Գահիրէ, և հոն կը տեսնուի լատինացեղ հայ թագաւորին հետ: Լեոն կը խնդրէ Դարդելէն որ իր մօտ մնայ իբր խոստովանահայր, սա կը հաւանի, և ուստի կատարելէ յետոյ Երուսաղէմէն կը վերադառնայ:

Չայրացել են Վանի Թուրքերի և Քրդերի վերայ որ նոքա այն տեղի բոլոր Հայերին ընդ կոտորել և թողել են մի քանիսին անցնել ուսուց սահմաններ և գլխացաւանք պատճառել Պ. Ռուսցի շնորհիւ իրենց արժանապատիւ տեսչի հետ...:

Այսպէս էր նկարագրուած «Մշակ»ի մէջ այդ պատկեր պատմութիւնը: Մի քանի օրից յետոյ Ռուսացիները մէկը նոյն լեռագրին ուղղած մի նամակով սաստիկ բարկացած ոճով հերքում էր նախ որ արհեստաւորի եղբայրը արձակուած չէ գաղաւթից և երկրորդ՝ նրանցից (ուսուցիչները) ոչ ոք չէ բարկացած Թուրքերի վերայ որ նոքա բոլոր Վանցի Հայերին չեն կոտորել:

Նրբ եւ կարգացի Պ. Ռուսցի նամակը, չատ ուրախացայ, ինչքան էլ լինի, մտածեցի, կարելի է չատ բան մտքումս ունենալ, բայց կայ ժամանակ որ բարձրաձայն ասել մտքում եղածը՝ մի փոքր անկարմար է...:

Մի օր բաց եմ անում «Մշակ»ի համարը և տեսնում եմ անհանգիստ ոսկերչի նամակը, որով նա ապացուցանում է որ թղթակիցը ուղիղ է գրած, նրա եղբորը հետաքրքրել են գաղաւթից և նոյն այդ Ռուսցի, որը հերքել էր «Մշակ»ի թղթակցին վարդապետ տեսուչն իր Ռուսցի չենք թող աշխատել հօրն էլ բաժանալու թիւնից զրկել:

Բաղաճնայ Գահիրէ, Յետոյ կողմերի Եւրոպա, Լեոնի ազատութեան համար անձամբ աշխատելու և ազդեցիկ միջնորդութիւն ձեռք բերելու նպատակաւ:

Որդ, այս «Ժամանակագրութեան» մէջ կը տեսնենք որ Լեոն Գահիրէ կը բերուի 1375 յուլիս 9ին, չորեքշաբթի օրը, և յուլիս 23ին սուլթանին ներկայացուելով իր արձակումը կը խնդրէ ըստ այն գրաւոր պայմանին՝ զոր Ա. շէք-Թիմուրէն ստացած էր Սոյ յան ձեռնած օրը: Սուլթանին անախորժ կը թուի այս խնդիր: Մի քանի օր վերջ Լեոնին կառավարկուի որ Սուլթանի տէրութեան սահմանին մէջ բնակավայր մը ընտրէ, որպէսզի հոն հրաման տրուի վճարել իր ապրուստի ծախքը: Լեոն որ դրամական անձ կուլթեան մէջ էր և իւրացած էր որ ոչ մէկ տեղ այնչափ դիւրագին կրնար ապրիլ որչափ ի Գահիրէ, խնդրեց հոն մնալ: Ուստի Գահիրէի հայ բնակիչներէն մեծամեծք ուսնք երաշխաւորեցին Լեոնի անձին համար և զնա ընդունելով «Ետուն նմա տուն բնակութեան ըստ հաճոյից կամաց իւրոց»:

Սուլթանին գանձէն ալ օրական 60 արծաթ դրամ որոշուեցաւ Լեոնի ապրուստին համար (*):

Կերելի թէ Սուլթանի կասկածները բոլորովին չէին փարատուած. ուստի քրիստոնեայ վեհապետաց հաւանական միջնորդութիւնն օրինական երևութիւններ և կանխաւ արգելելու համար՝ մի քանի ամիս վերջ Լեոնէն ուխտագիր կառնէ որ «մի երբեք մեկնեցի ի Գահիրէէ»: Այսու ամենայնիւ, գաղաւթի թղթակցութեանց և Դարդելի և այլոց բերանացի խնդրաւ:

(*) Հաւանորէն, գահադուրկ թագաւորին ներկայութիւնը յարգելու համար էր որ Գահիրէի Հայերը շարունակեցին եկեղեցւոյ մէջ յիշատակել Լեոնի անունը, հակառակ կամաց Պոզոս կաթողիկոսին, որ գերեզմաններուն մէջ էր. այլ չուտ արձակուեցաւ Սեցի այլ իշխաններու հետ:

Թակցութիւնը, ինքն է եղել ափսոսացող որ բոլոր Տաճկահայերին չեն կոտորել... Պ. Ռուսցի իւր այդ գրաւորումը յայտնել է Նրեանի ուստիկանապետի ներկայութեան, որի մօտն է հասել շարաքաղապսակը և Ռուս ուստիկանապետը խիստ նկատողութիւն է արել հայ Ռուսցի (և եթէ չեմ սխալուում՝ Գեորգեան ձեռնարանի նախկին սանի) այդ բուն ազգասիրական եւ մարդասիրական ցանկութեան վերայ: Եւ երկար սպասում էի արհեստաւորի այս նամակի հերքման, բայց ի զուրկ:

Ահա ընթերցող, այդ չարագուշակ պատկեր պատմութիւնը: Սա մեր կեանքի որոշեալ յարաբերութիւնների համար այնքան ընտրով է և այնքան ցաւալի որ եւս դիտմամբ կանգ առի նրա վերայ:

Ով որ եղել է Արարատեան աշխարհում և դիտել է տեղական Հայերի յարաբերութիւնները զէպի թշուառ դալթակներով, նա նկատած կը լինի հետեւեալ երևոյթը: Հայ գիւղացիներ (բացի մի քանի մեծ գիւղերից) անպայման իրենց ոյժի չափ աշխատել են սփոթել տարագիր հայրենակիցներին: Նոքա իրենց, ինչպէս ասում են, բերնի հացը կտրել և տուել են հալածուած ազգայիններին: Իսկ քաղաքացիները, չատ քիչ բացառութեամբ, միշտ թշնամաբար են վարուել փախստական Հայերի հետ: Գուցէ

նաց հետեւանքով միջնորդութիւնք կատարուեցան, մինչև որ կարելի եղաւ—մանաւորապէս Գասթրիկոյ Յովհաննէս Ա. թագաւորին շնորհիւ—հաճեցնել յաջորդ սուլթան մը, Մէլիք Սալահ-Սըրաֆ-Հաճին, և Լեոն Գահիրէն մեկնեցաւ 1382 սեպտ. 30ին:

Իսկ Ս. Լուդովիկոս թագաւորին Մանսուրայի մէջ բանտարկուած լինելը, որուն հետ զուգորդուած կերելի Յիսուսեան կրօնաւորին աւանդութիւնը՝ տարբեր պարագայից հետեւանք կրնայ լինել:

Ս. Լուդովիկոս, եօթներորդ Խաչակրութեան առաջնորդը, 40,000 զօրքով ցամաք ելաւ ի Տամիէթ, զայն գրաւեց և զէպի Գահիրէ կը յառաջանար: Իր նպատակն էր՝ նախ Եգիպտոսը նուաճել և ապա անցնել Պաղեստին, Ս. Գերեզմանը վերադառնելու: Բայց կէս ճամբան, Մանսուրայի առջև, խորտակուեցաւ ոյժը և իր բանակին մնացորդ 6000 հոգւոյ հետ բռնուեցաւ, և Մանսուրա բանտարկուեցաւ մի քանի ամիս: Եգիպտացիք թերեւս մինչև Գահիրէ տանէին Ս. Լուդովիկոսն ալ, եթէ նոյն միջոցին Մէմլուքներու ապստամբութեան և սուլթանին սպանման պատճառաւ յուզուած չլինէր մայրաքաղաքը:

Թէ անշուշտ Մանսուրայի բանտը չէին պահուել «բոլոր իշխանական գերիները», կարելի է հետևեցնել մեր Լեոն արքայազն իշխանի օրինակէն: Սա ալ, Մարրիի կիրճին (*) գտնուող ճակատամարտին մէջ բռնուած և Եգիպտոս տարուած էր՝ Ս. Լուդովիկոսի բանտարկութեան հազիւ 16 տարի վերջը, (1266ին): Բայց միշտ պահուեցաւ ի Գահիրէ, մինչև որ հօրը, Հեթում Ա. և Սուլթան Պիլաւարսի

(*) Մարրիի կիրճը (տէրպնէն էլ Մէրրի) կը գտնուի Հայ լեռանց (Կեպուս տալի) մէջ, Նէքստեղէթի հիւս. արևելեան կողմերը:

յաճախ նոյն Նրեանի փողոցներում կը լսէք ռուսները կոտորուէին, մեր երկիր չը գայիք. եկաք մեր գլխին ցաւ եղաք». կամ եթէ այդպէս անձնքով մի կտոր հաց են տալիս, չատեր ստիպում են առաւօտին մինչև երեկոյ աշխատել և վա՛ր բոլոր քաղաքականներին եթէ նրանցից մէկը չը համաձայնէ այդքան արժան զնով աշխատել. էլ ի՛նչ անձնքներ, ի՛նչ բարեմաղթութիւններ ասես չեն թափուել Տաճկահայերի գլխին: Այդպէս է քաղաքացիների հասարակ դասակարգը: Մնում է ինքնազննել: Սա սկզբներում հեռակամ մօղային, նախ ջերմ կարեկցութիւն ցոյց տուեց քաղթականներին... Բայց անցաւ մօղան, անցաւ ոգևորութիւնը, մեծ մեծ խօսքերի ժամանակը և մէջտեղ մնաց տառնեակ հազար մերկ, քաղցած, արեւնաքամ կեղտոտ մարդկանց խումբ և ո՛ւմ ասես չէր զգուցելներ այս տգեղ տեսարանը: Նոքա երեսակայում էին որ Արարատեան լեռան այն կողմ վերջին 10 տարիներ բուրն էլ հերոսներ են դարձել և յանկարծ նոցա առաջ կանգնած են կենդանի դիակներ...:

Արդարութիւն պահանջում է ասել որ այդ ինքնազննելի մէջ գտնուեցան բաւական թուով այնպիսիներ, որոնք մինչև վերջ ամենայն կարեկցութեամբ իրենց ձեռքից եկածն արին օգնելու համար թշուառներին: Բայց սա փոքրամաս-

մէջ խաղաղութիւն կը բուսեցաւ: Այն ատեն Սուլթան Էմիրներէն մին Անտիոքէն «իոստի ձեռքով զրկուեցաւ Եգիպտոս — ըստ արաբ պատմագիր Մագրիբիի—և Գահիրէ հասնելուն հետեւալ օրը անկէ մեկնեցաւ մէկիք Լեոնի հետ» զէպի Դամասկոս որպէս զի Լեոն այնտեղէն ուղարկուի հօրը «Հայթում թագաւոր»ին մօտ:

Գահիրէի բերդին աշտարակներէն մին, ուր կը մնար այս Լեոն իշխան (յետոյ՝ թագաւոր Լեոն Բ.), Դարդելի օրով ծանօթ է եղեր «Աշտարակ պարոն Լեոնի» անունով: Նաև իր գրածի համաձայն, գոռոռով (ընդունելութեան) օրերուն՝ այսինքն երկուշաբթի և հինգշաբթի, Լեոն յաճախ Սուլթանին կը ներկայանար, ուրիշ երեկեւաց հետ միասին (*):

Ժողովրդական հին երգի մը հետեւալ տողերէն՝ Տիւրքիէ կը հետևեցնէ թէ Լեոն իշխան Սուլթանին հետ գընդակ կը խաղար:

Ահա՛, ըզլէոնն ասեմ:

Ուր Տաճկաց դուռն ընկել դերի, իմ լուս իմ լուս ու սուրբ կոյս,

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

Սուրբ Խաչն օգնական Լէոնիս ու ամենուս:

նի կէտերուն վրայ ալ, որոնք ճիշդ չեն:

Հիտն Զ. «տասնամեայ» իշխանութիւն չէ վարած, և «Տօրոս լերանց քարերուն ետև» կամ ինչպէս կ'աւանդուէր երբեմն՝ կապան ամրոցը չէ ապաստանած: Լիտն Զ. (կամ Ե. — թագաւոր Լիտնեբու կարգին մէջ) կիպրոսէն կիլիկիա հրաւիրուեցաւ 1374ին, և Սիս մտաւ նոյն տարւոյ յուլիս 26ին: Գրէթէ վեց ամիս վերջ՝ Սիս պաշարուեցաւ Ալըք Թիմուրի ձեռքով, որ Սուլթան Մէլիք Ալըքի տեղակալն էր ի Հալէպ: Երեք ամիս պաշարուէ վերջ «առնուեցաւ Սիս մայրաքաղաքը և կործանուեցաւ Հայոց տէրութիւնը» ինչպէս գրած է Ապուլէհնէն: Լիտն անձնատուր եղաւ և Սոյլ բանալին երբ Ալըք Թիմուրին յանձնեց 1375 ապրիլ 16ին, որով իր իշխանութիւնը տուած կը լինի ութն ամիս և քսան օր միայն:

Յետոյ, Լիտն Զ. ի կիւնն էր ոչ թէ Մարիամ, այլ Մարգարիտ Սուլթան, կիպրոսի ազնուական տոհմէ, որ գերութեան միջոցին վախճանած է և Գահրէթի մերձակայ Ս. Մարտիրոս եկեղեցւոյ մէջ թաղուած: Իսկ այն թագուհին Մարիամ — Մարիան դը լոյ — որ Լիտնի հետ գերեզմանեցաւ Կոստանդին Բ. թագաւորի այրին էր, և իր ամուսնոյն մահէն ու Կոստանդին Գ. ի սպանումէն յետոյ թագապահ կարգուեցաւ, մինչև Լիտնի ընտրութիւնը: Սա և իր գոհարը փիննա (ժողովփինա) շուտ արտօնուած էին Գահրէթէ Երուսաղէմ փոխադրուելու ուր ապրեցան ցմահ (*):

ԲԱԿՈՒՐԱՆ

ՊԱՆՏԱՍԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԵՒ ՌՈՒՍ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կ.պօլսէն կը գրեն դեկտ. 29ին.

Անցած շաբաթ օր, տօթթէօր ֆոն Սիմէն, Տէօյէ Պանքի վարչական խորհրդի նախագահը, առևտրական և հանրային շինութիւններին նախարարին հետ մէկտեղ կնքեց Քօնստանդնուպոլիսի իր կաթալիքի արտոնագրին վերաբերեալ նախնական պայմանագիրը: Հիմա ալ կը մնայ գծի շինութեան պայմաններին և անոր յատկանալիք հազարամէթրական երաշխաւորութեան վրայ վիճաբանելը, ինչպէս նաև այն հասոյթներն ու բոլորը որոնցմէ պիտի առնուի այդ երաշխաւորութեան գումար: Արդարև առանձինք ընելու մէջ ալ գեռ բաւական խոշոր գծաւորութիւններ կան: Ռուսները գեռ յուսահատած չեն Պաղատա իր երկաթուղիի շինութեան գէժ արգելքներ հանելէ և կաշխատին որ Ալմանացիները չյաջողին: Հիմա մէջտեղ գրած են իրենց մեծ փաստը որին կը դիմեն ամեն անգամ երբ ուզեն հզօր ճնշում մը գործել օսմանեան կառավարութեան վրայ: պատերազմական

(*) Հետաքրքիրներու ուշադրութեան կը ներկայացնեմ Արաքս ողբացեալ հանգիսի վերջին գիրքը, որ կը պարունակէ աւելի ընդարձակ յօդուած մը Լիտն Զ. ի ազատման և յաջորդ գործունէութեան խնդիրները յիշատակող:

տուգանքն է այդ որ Բ.Դուռը Պէրլի-նի դաշնագրին զօրութեամբ կը պարտի Ռուսներին և այն ապահովի միջոցներ որոնց կը պարտաւորուին զիմել Ռուսները չափազանց երկար ժամանակէ ի վեր անվճար մնացած իրենց առնելիք վճարումն ապահովելու համար: Պատերազմական տուգանքի հաշուէն տարեկան որոշուած գումարներ վճարման կերպը կանոնաւորուելու համար Թիւրքիա և Ռուսիա միջև կարգադրուած պայմանագիրը այդ վճարքին յատկացուցած էր Անատոլիոյ 7 վիլայէթներին ամենակարեւոր հասոյթները: Բայց Մալիքն (եւթապոն նախարարութիւն) ստակի մասին միշտ նշող մնացած լինելով, Թիւրքերը սովորութիւն դարձուցին էին Ռուսիայի վճարուելիք գումարէն ամեն տարի հաւաք հետէ մի քիչ աւելի իրենց համար վար գնել: Ռուսներն ալ կը թողէին այդպէս ընել, բաւական համարելով երբեմն երբեմն բողոքել շատ կամ քիչ խիստ կերպով: Իսկ ներքնապէս ուրախ էին տեսնելով որ Թիւրքիան իրենց ունեցած պարտքեր անվճար մնալով հետզհետէ իրար վրայ կը գրգռուին որովհետև որչափ որ ատոնց գումար աւելնայ, մոսկովեան դիւանագիտութիւնն ալ անչափ աւելի ոյժ կը ստանայ, իր յարմար տեսած ժամանակ, իր առաջարկներ իբրև հրաման ներկայացունելու Բ.Դրան: Ասոր համար է որ ամեն անգամ երբ Ռուսական դեսպանատունը հաշիւներ կարգադրութիւն պահանջած է Բ.Դուռէն, թուղթի վրայ եղած կարգադրութենէ մ'անգին չէ անցած և հարկադրած չէ օսմանեան կառավարութեան իր ստանձնած պարտաւորութիւններ կատարելու:

Այժմ Ս. Բէթէրպօլիքի մէջ կը խորհին թէ յարմար ժամանակն եկած է Թիւրքերին ազդարարելու որ ոչ միայն պատերազմական տուգանքի տարեկան քանակն իրենց անվճար մնացած մասերի՝ որոնք 2 միլիոն օսմանոսկին անցած են հիմա, մինչև յետին փարան վճարեն, այլև իրական երաշխաւորութիւններ տան տարեկան քանակներն այսուհետև կանոնաւորապէս վճարման համար: Պաղատա իր կաթալիքին անցնելիք մի քանի վիլայէթներին գլխաւոր հասոյթներն արդէն պատերազմական տուգանքին համար Ռուսներին գրաւ տրուած լինելով, այդ նահանգների գլխաւոր հասոյթներն շինութիւնք երկաթուղիի հազարամէթրական երաշխաւորութեան յատկացուելուն կը հակառակին իրենք: Ատկէ զատ, կը պահանջեն Ռուսներն որ օսմանեան կառավարութիւնը պարտաւորութիւն յանձն առնէ իրենց տըրուելիք պատերազմական տուգանքի տարեկան քանակներն ամբողջովին հատուցանելէ յետոյ միայն վճարել հազարամէթրական այդ երաշխաւորութիւն: Ապա թէ ոչ՝ Ս. Բէթէրպօլիքի կառավարութիւնը պիտի ստիպուի ինք իր պահանջ գանձելու միջոցներին վրայ խորհիլ: Ամենքին յայտնի է որ այդ խորհուրդք միջոցն է էրզրումի գրաւումը:

Կարելի է որ Ալմանացիները Թիւրքերին համար ճարեն 2 միլիոն ոսկին որին պէտք կայ առևտրական պատերազմական տուգանքի յետաժողովար համար: Ներք վճարելու համար: Բայց եթէ Պաղատա իր կաթալիքի բանելիք նահանգներին հասոյթները, նոյն իսկ առանց մէկ մասը, իրենց ձեռքէն են, շատ որոշ չենք տեսնել թէ ինչ բան գրաւ պիտի առնեն իրենց լինելիք համար անոնց խիստ երկար սպասեցունել կուտան: Գօնեա Պաղատա իր կաթալիքի արտոնութեան պայմանագրին կցուած կայ Տէօյէ Պանքի կողմէն օսմանեան գանձին լինելիք 7 տոկոսով 200,000 օսմ. ոսկի կան: Երկաթուղի պայմանագրի մ'ալ Մալիքն այդ ստակին բացարձակապէս պէտք ունի տէրութեան պաշտօնային ներքին մէկ ամսական վճարելու համար Բաւազանին առթով որ 13 օրէն կը սկսի: Միայն թէ «Տէօյէ Պանք» ի այդ փոխաւորութեան յաջողութիւնը (1) կախում ունի 500,000 օսմ. ոսկի կիւն: Կիւն միւրիշ փոխաւորութենէ որ չենք քեր շինող վիթալի ընկերութիւնը պիտի ընէ և այս վերջինն ալ կախում ունի այնպիսի պայմաններէ որոնք ընդունելու համակերպած չեն երկիր դեռ Թիւրքերը:

Արդէն ժամանակին գրած եմ ձեզ Դամասկոս Պիրէէքի երկաթուղիի շինութեան համար Տ. Քաբօրալի տըրութեան արտոնութեան և առկէ ծագած երկամական խառնաշփոթութիւններին վրայ: Զափազանց երկար կը լինէր նորէն ատոնց վրայ խօսիլ: Սաչափ կը յիշեցունեմ որ այդ գծի արտոնաւորութեան շինելու համար տարեկան 30,000 օսմ. ոսկի կը ստանար Թիւրք կառավարութեան: Այսպիսի բան Թիւրքիայի մէջ միայն կրնայ պատահիլ: Բայց զաղտնապէս եղած այդ կարգադրութենէ առաջ, Օսմանեան Պանքը 8-9 միլիոն ֆրանք բռնուած էր այդ ճանապարհի շինութեան գործին մէջ: Հիմա՝ որոշուած պայմանաւորութեան վրայ մօտ է և որովհետև Պանքը չուզեր իր ստակը կորսնցունել, վիթալի ընկերութեան պահանջի կուտայ որ Թիւրքերն այդ արտոնաւորութեան հետ իրենց ըրած կարգադրութեան պայմանագիրը ջնջեն — արտոնատիրոջ ալ հաւանութիւնն առնուած է արդէն — և շինութեան թոյլատրեն: Ասոր փոխարէն, վիթալի ընկերութիւնը հինգ հարիւր հազար օսմ. ոսկի փոխ կուտայ օսմանեան կառավարութեան:

Որովհետև Օսմանեան պանքը, ինչպէս շատ անգամ ապացուցած եմ արդէն, Տէօյէ պանքի մէկ փոխանորդն է (1) ինչպէս Արմենիայի վերջինքի թուրք Թիւրքիայի լուրերին մէջ հրատարակուած էր, հեռագիրն իմացուցած է որ «Տէօյէ պանք» ի այդ փոխաւորութեան յաջողած է:

ԽՄԲ. ՍՐՄ.

է, Տէօյէ պանքն անոր օգնութեան հասած է: Ասոր համար է որ Տէօյէ պանքի տնօրէն Տ. Սիմէն 200,000 օսմ. լիրա փոխաւորութեան համար այդպիսի հրամայական պայման մը գրած է:

Ինքնին կը հասկցուի որ Դամասկոս Պիրէէքի երկաթուղիի գիծն ալ Ալմանացիներին ձեռքը պիտի անցնի այս կերպով:

Թիւրքերը գծակաւորութիւն ցոյց կուտան. բայց 700,000 օսմ. ոսկին աղուոր կը զուգար մ'է և թէպէտ այդ փոխաւորութիւններին պայմանները բաւական խիստ են օսմանեան կառավարութեան համար, բայց ամեն ինչ ցոյց կուտայ թէ վերջապէս պիտի ընդունի:

ԹԻԻՐԲԻԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսական դեսպան Տ. Քօնստան Բարիզէն Կ.պօլսի վերադարձած է 18/30 դեկտ.ին:

— Բաղէշի կուսակալ Մէհմետ է. Ֆէնտին իր հիւանդութիւն դարմանելու համար Կ.պօլսի գալու թողտուութիւն ստացեր է:

— «Նայէթըայէթէսէ» ամսական լրագրի գրածին նայելով, Կ.պօլսի առևտրական դեսպան Տ. Ջինովիէվ իր կառավարութեան հրահանգ ստացեր է Բ.Դրան դիմումներ ընելու, Տրապիզոնի և Պաթմուրի միջև երկաթուղիի մը շինութեան համար:

— Բ.Դուռն արդէն Ալմանիայի հետ առևտրական դաշնագիրը կնքած լինելով, կը պնդէ որ 5 մեծ տէրութիւններին հետ ալ իր առևտրական դաշնագիրներ պէտք է նորոգուին: Նոր դաշնագիրներին մէջ մաքսային մաս, նաև տուրքեր պիտի սահմանուին, վաճառքի արժէքին համեմատ (ad valorem) առնուած տուրքերին տեղ: Դուռը կը հաշուէ որ այս կերպով մաքսատան հասոյթները 750,000 անգլիական ոսկի կաւելան որով կը գոյանայ Քօնստանդնուպոլիսի համար հազարամէթրական երաշխաւորութեան գումարը:

Պէրլուի, Դամասկոսի և Հարոնի երկաթուղիի գիծերէն դէպի համաճիւղ մը արձակուելու համար փոխաւորութեան խնդիրը կարգադրուելու վրայ է:

— Ատանաի և Տարսուսի մէջ երկրաշարժի սատիկ ցնցում մ'է եղեր յունուար 6ին (դեկտ. 25) որ 35 երկվայրկեան տեւեր է: Հեռագիրը տեղեկութիւն մը չտար եղած վնասների վրայ. ցնցումները կը շարունակուին, կըսէ:

ՄՈՒԹԱՐ ՓԱՇԱՆ

Գահիրէին կը հետադարձ յաւանդար 8ին:

Եգիպտոսի օսմանեան բարձր պատուիրակ Ղազի Մուլթար փաշան նահանգապետութեան պաշտօնով Ասիայի զրկուի իրենց այդ պաշտօնի կոչուելը՝ սուլթանի աչքէն ինկած լինելու նշան մը կը համարուի: Մուլթարը

սուլթան Համիտի բռնած քաղաքա-
կանութեան մասին մէկ քանի դիտո-
ղութիւններ ներկայացուցած էր ա-
նոր : Այս լուր սաստիկ յուզում յա-
ռաջ բերած է Եզրիպոսի մահմէտա-
կաններին մէջ որոնք Մուսթարի
համար եղած այս կարգադրութեան
դէմ դժգոհութիւն կը յայտնեն :

ԱՆԳԼՆԻԹՐԱՆՍՎԱԱՆԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Մէքսիկէն կը հաղորդեն դեկտ-
28ին թէ 80 հոգի քաղաքէն դուրս
ելնելով Պոնթրիքի դիրքի մը վրայ
յարձակեր են, բայց իրենցմէ 21 հոգի
մեռնելով և 33 վիրաւորուելով յետ
մղուեր են :

Ալմանական կառավարութիւնն
երկրորդ անգամ ազգու բողոքագիր
մը ղրկեց անգլիական կառավարու-
թեան, ակնարկեան ծովագնացի վրայ
մի քանի արմատական նաւերի գրաւ-
ուած լինելուն դէմ :

Ջանազան տեղեր ընդհարումնե-
րը կը շարունակուին Անգլիացիներին
և Պոնթրիքին միջև, բայց մեծ յազ-
թութեան մը լուր չկայ դեռ : Լուր
ելաւ թէ Լէտիսմիթ գրաւուեր է Պո-
նթրիքէն, բայց չհաստատուեցաւ :

Լորտ Բոպերթը և լորտ Գիլքէր
երէկ հասած պէտք է լինին Գէր ի-
րենց ընդունելութեան համար մեծ
պատրաստութիւններ եղած են այն-
տեղ :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Պուլկար կառավարութեան և դրա-
մատներին խմբակի մը միջև փոխա-
ռութեան համար եղած բանակցու-
թիւնները յաջողութեամբ վերջացեր
են դեկտ. 17/29ին, 25 միլիոն ֆրանքի
փոխառութիւն մը հրապարակ պիտի
հանուի, հարիւրին 6 տոկոսաբեր և
հարիւրին 90 արժէքաւոր գանձա-
տուներով : Իբր երաշխաւորութիւն
այդ փոխառութեան պիտի յատկանայ
ծխախոտի պանտրոլի տուրքը :

Պուլկար կառավարութիւն իր այդ
փխս առած գրաւով պիտի վճարէ Ա-
— Յունուարին և փետրուարին սա-
լիք տոկոսները որոնց համար 5 միլիոն
ֆրանքի պէտք ունի : Բ. — Դրամա-
տէներին խմբակին կողմէն իրեն աւը-
ուած 7½ միլիոն ֆր. կանխավճարը :
Գ. — Ազգային պանքին կողմէն կառա-
վարութեան փոխ տրուած գումարնե-
րը : Դ. — Հանրային պարտքի տուր-
քերէն վճարմունքը ուղացած գումար-
ները :

Ալմանիակի վիճակը կայսրը մը
տաղիր է փետրուար ամսի վերջերը
կայսրուհին հետ մէկտեղ իր «Հօհեն-
ձօլերն» զբօսանաւով պտոյտի ելնել
Միջերկրական իտալական և յունա-
կան մէկ քանի նաւահանգիստներ,
կըսուի թէ այդ առթիւ այցելութիւն
մը պիտի տայ Յունաստանի Եոր-
կիոս թագաւորին : Յետոյ պիտի այցե-
լէ նաև Եզրիպոս :

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՆԱԿ ԱՐԱՐԷՆԻԱ ԼՐԱԳՐԻՆ

Արմենիայի չըջանի սկզբէն (օգոստոս)
բա. Խնորդ եղած լինել և կանոնին հա-
մեմատ իրենց բաժնորդագին 20
ֆրանքը կանխիկ վճարել փափագող-
ներին մի դիւրութիւն տուած լինե-
լու համար, ահա մենք ծախու հանած
ենք «Խնայողական գանձանակ ԱՐ-
ՄԷՆԻԱ լրագրի» :

Ամեն անգամ երբ մարդ դիւրու-
թիւն ունենայ արծաթ 50 սանթիմոնց
մը (10 սենթ ամերիկեան = 50 սթո-
թինքա պուլկարական = 50 պանի
ռումանական և այլն) մէկ կողմ գնելով,
կը ձգէ այդ խնայողական գանձանա-
կի մէջ, ուր ձգուածը ալ անկա-
րելի է որ դուրս հանուի մինչև որ
Արմենիայի բաժնորդագին 20 ֆրան-
քը (40 հատ 50 սանթիմոնց) մէջը լե-
ցուելով չամբողջանայ : Այդ ժամանակ
ժիպին կրնայ պարպուիլ, տակի կողմէն
կափարիչը դարձունելով, և պարպուե-
լէն յետոյ նորէն կրնայ գոցուիլ 20
ֆրանքի մի նոր խնայողութիւն ալ
գոյացուելու համար :

Գանձանակը դիւրատար փոքրիկ
բան մ'է որ մինչև իսկ գրպանի մէջ
կրնայ պահուիլ եթէ ուզուի : Վրան
չինուած կայ նաև քանակաչափ մը
որ գանձանակին մէջ ձգուած դրամ-
ները 5 ֆրանքի հասածին պէս, կը
սկսի այնուհետեւ ցոյց տալ թէ մէջի
ռումարը ո՞րչափի հասած է :

«Խնայողական գանձանակ»ի գինն
է 2 ֆրանք : Այդ գումար մեզ վճա-
րողին կը ղրկենք գանձանակին հետ
մէկտեղ մի ստացագիր որի վրայ նշա-
նակուած կը լինի գնողի անունն ու
հասցէն : Եթէ ՄԻԵԻՆՈՅՆ ԱՆՁԸ,
առանց ուղանալու ժամանակին բաժ-
նորդ գրուելով Արմենիա լրագրի տա-
րեշնչանի սկզբէն (օգոստոս ամիս), 18
ֆրանքի հետ մէկտեղ յիշեալ ստացա-
գիրը վերադարձունէ Արմենիայի
խմբագրութեան, ամբողջ մէկ չըջանի
բաժնորդագին 20 ֆրանքը վճարած
կը համարուի, որով «Խնայողական
գանձանակ»ը ձրի կը մնայ իրեն :

ԽՆԱՅՈՂՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

ՄԱԼՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծա-
խու գտնուած գիրքերի մանրամաս
ցուցակը հրատարակուած է Արմենիայի
14րդ շրջանի 77, 78, 79, 80 և 81
թիւերին մէջ :

Այդ թիւերէն յատկապէս աւելի
տպած լինելով, պատրաստ ենք ձրիա-
պէս ղրկել անոնց որոնք կը փափա-
քին մեր գրացուցակներ ունենալ,
եթէ գոնէ 50 սանթիմ դրկելով գիրք
ուզեն մեզնէ նախապէս, այդ ուզուած
գրքի ծրարին մէջ գրուելով կը ղըր-
կուին գրացուցակներն ալ :

Ամեն երկրի փոստերը, քանի սան-
թիմի համար ալ լինի, մանրատը
փոստ կուտան մեզ վճարուելու համար
Մարտիլի մէջ :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐՈ

(Կ. ՊՕԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱԻՆՈՒԱ)
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՊԼԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի Թ-
անբարոյական մի հայր իւր ապական-
ուած վարքաբարքով որչափ չարիք
ների պատճառ դարձած է և վերջ
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռք
սպաննուած և անհետացած է այ-
լսարհէ : Գին 1 ֆրանք, (75 սանթիմ) :

ԺՐ

ՀՐԱՅՐԱՎՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱՄ ՈՏԱՆԱՌՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանի
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ ի-
րեւ նմոյշներ զանազան քաղաքներէ
մէջ և զանազան տպաւորութիւններ
տակ իւրերեքմի գրած ոտանաւորներին
որոնք ժամանակին հրատարակուած չ
լինելով կորսուած են այժմ : Այն մի
քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյ-
շ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,
ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պոլիս տը-
պագրուած ազգային երգարաններին
մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւն
վաղուց արդէն արգիւտուած է, և Ասի-
ա Արմենիա լրագրի մէջ : Նմոյշներ
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըր-
ւած են նաև թէ այդ ոտանաւորներ
ի՞նչ տպաւորութիւններ տակ ներշն-
չուելով գրուած են : Գին (10 սանթիմ
15 սանթիմ) :

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ (ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՑԱՆՈՎ)

ՅՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
ԵԿՏԵՑ ԳՈՐԾՈՒԳԱԼԵԱՆ
1894

Պուլկարի անկախութեան հե-
րոսներէ մէկին, Չաքարիա Սթոյա-
նովի, որ իր ընդունակութեան շնոր-
հով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւ-
ղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզ-
հետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յե-
ղափոխական գործիչ, խմբագրապետ
և վերջապէս ազատ Պուլկարի Ազ-
գային ժողովի նախագահ դառնալ
խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրու-
թիւնն է, ուր ուշադրութեան արժանի
տեղեկութիւններ կան նաև Պուլկա-
րի ան թիւրքի լուծէն ազատելու աշ-
խատող պուլկար հայրենասէր յեղա-
փոխականների գործունէութեանը մա-
օին : Սկիզբը գրուած է նաև հեղի-
նակին, Բրօքսէլէօր Լուի Լըժէի, և
թարգմանչին միջև եղած թղթակ-
ցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգ-
մանութեանն առթով :

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ
իր յառաջաբանի վերջ թէ «Չար-
մանք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ըն-
թերցողների հետաքրքրութիւնը
չարժի պետական մարդ դարձած մի

գիւղացի այս վաւերական պատմու-
թեան վրայ :»

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ
1 ֆրանք և 40 սանթիմ :

Տարածելու համար մեծ քանակու-
թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը
լինի :

(Պարսկաստանի Հայերին համար
1 ֆրանք է) :

Առձեռն ամերիկեան ԲԱՌԱՐԱՆ
ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ՀԱՅՐԵՆԷՆ. (Յատ-
կապէս պատրաստուած Ամերիկայի
Միացեալ Նահանգաց մէջ գտնուող
հայ գաղթականներէն գործաւոր և
բաղդատաբար քիչ ուսեալ դասակար-
գին Անգլիերէնի մէջ աւելի յառաջ-
դիմելուն նպաստելու համար) : Աշխա-
տասիրեց Պետրոս Ռ. Թորոսեան :
Կը պարունակէ աւելի քան 25,000
բառեր : Նիւ Եորք. Էլիսա Խալաֆ և
ընկ. 1899 :

(«Պիտանի գիտելիքներ»ի և «Ինք-
նուսուցիչ անգլիերէն լեզուի»ի հեղի-
նակ Տիար Պ. Ռ. Թորոսեանի Յրդ
աշխատասիրութիւնն է այս որ կը հը-
րատարակուի Նիւ Եորքի մէջ ինչպէս
արդէն ծանուցուած էր : Աշխատա-
սիրողն իր աչքի առջև ունենալով առ-
կէ առաջ հրատարակուած անգլիերէ-
նէ հայերէն բառարանները, ջանա-
ցած է լուաւոյն բան մը արտադրել
իր գծած սահմանին մէջ որի մասին
բացատրութիւններ տրուած են գիր-
քի յառաջաբանին մէջ, ինչպէս և
«Անգլիերէն և հայերէն ցարդ հրա-
տարակուած բառարաններու բաղդա-
տական քարտէշ»ին մէջ որ առանձին
տպագրուած է : Անգլիերէն ամեն մէկ
բառի առջև իր հնչում գրուած է
հայերէն տառերով :

Այս բառարան որ իր յառաջաբանէ
և յաւելումներէ զատ, 360 երկնիկեան
երեսներէ կը բաղկանայ փայլուն
թուղթի վրայ գեղեցիկ տպագրու-
թեամբ և կազմով կը ծախուի Ուէսթ
Հոպքընի մէջ հեղինակին քով 2½
տողարի :

Կարելի է նաև ստանալ Արմենիայի
խմբագրատունէն 13 ֆրանքով Մար-
տիլի մէջ : Իսկ Մարտիլէն դուրս ղըր-
կուելու համար, փոստի ծախքովը
մէկտեղ կարժէ 13 ֆր. և 80 սանթիմ.
փոստի արձանագրել տրուած (re-
gistered) ղըրկուելով 14 ֆրանք :

— HISTORY of the ARMENIANS
IN INDIA. From the earliest times
to the present day. By MESROB J.
SETH Armenian examiner to the U-
niversity of Calcutta and Member of
the Asiatic Society of Bengal. Calcut-
ta. 1895.

(Price: 5 francs at Marseilles or 5
fr. & 50 centimes post free.)

(Մարտիլի մէջ 5 ֆրանք է. Մար-
տիլէն դուրս ղըրկուելու համար 5 ֆը-
րանք և 50 սանթիմ) :

ՆՍՐԷՆ—ԲՄԲԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant: François CARRIERE
Imp. M. Schickler, 9, Quai du Canal, Marseille.